

ΕΓΓΕΛΟΣ

ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΛΟΓΙΑ
ΤΟΥ ΝΟΥ

Πρόλογος, μετάφραση, σημειώσεις
ΓΙΩΡΓΟΣ ΦΑΡΑΚΛΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ “ΕΣΤΙΑΣ”
Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑ 2007

ἔχει ἀκόμη κατακτήσει τὴν πλήρη ἐλευθερία του. Τὸ ἐπίστα-
μαι δὲν ἔχει μόνον ὑπ' ὄψη του τὸν ἑαυτό του ἀλλὰ καὶ τὸ
ἀρνητικὸ τοῦ ἑαυτοῦ του, δηλαδή τὸ ὄριό του. Τὸ νὰ ξέρεις
τὸ ὄριό σου σημαίνει νὰ ξέρεις νὰ θυσιάζεσαι. Αὐτὴ ἡ θυσία
εἶναι ἡ ἀλλοτριώση ὅπου ὁ νοῦς παρουσιάζει τὸ πῶς ἔγινε
νοῦς ὑπὸ μορφὴ ἀδέσμευτου (*freien*) τυχαίου συμβάντος,
ἐποπτεύοντας τὸν καθαρὸ ἑαυτό του ὡς τὸν χρόνον ἔξω του
καὶ ἐξ ἴσου τὸ εἶναι του ὡς χῶρο. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο γίνε-
σθαί του, ἡ φύση, εἶναι τὸ ζωντανὸ ἄμεσο γίνεσθαί του· ἡ
φύση, ὁ ἀλλοτριωμένος νοῦς, στὴν ὑπαρξή της δὲν εἶναι
παρὰ αὐτὴ ἡ αἰώνια ἀλλοτριώση τῆς ὑπόστασής της καὶ ἡ κί-
νηση ποὺ παράγει τὸ ὑποκείμενο.⁵⁴

Ἡ ἄλλη ὁμως πλευρὰ τοῦ γίνεσθαι τοῦ νοῦ, ἡ ἱστορία,
εἶναι τὸ γίνεσθαι ποὺ διαθέτει ἐπίγνωση καὶ μεσολαβεῖ τὸν
ἑαυτό του –ὁ ἀλλοτριωμένος στὸν χρόνον νοῦς· ἀλλ' αὐτὴ ἡ
ἀλλοτριώση ἀλλοτριώνεται ἐξ ἴσου ἡ ἴδια· τὸ ἀρνητικὸ εἶναι
ἀρνητικὸ τοῦ ἑαυτοῦ του. Αὐτὸ τὸ γίνεσθαι ἐκθέτει μιὰν
ἀδρανὴ κίνηση καὶ ἀλληλουχία νόων, μιὰ πινακοθήκη εἰκό-
νων ποὺ ἡ κάθε μιὰ τους, ἐφοδιασμένη μὲ ὁλόκληρο τὸν
πλοῦτο τοῦ νοῦ, κινεῖται μὲ τόση ἀδράνεια ἀκριβῶς ἐπειδὴ ὁ
ἑαυτὸς πρέπει νὰ διεισδύσει σὲ ὅλο αὐτὸ τὸν πλοῦτο τῆς

53. Entlassen. Πρβλ. σ. [146/109]. Εἶναι ἡ ἴδια ιδέα ποὺ θὰ ἐκφράσει
τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν Λογικὴ στὴν Φιλοσοφία τῆς πραγματικότητας: 'Ἡ
ἀπόλυτη ιδέα «ἀποφασίζει νὰ ἀπολύσει γιὰ λόγου της τὴν στιγμή τῆς με-
ρικότητάς της [...] ἐλεύθερη ἔξω της» (Ἐγκυκλοπαίδεια § 244), «ἀπολύει
τὸν ἑαυτό της ἐλεύθερο, ὄντας ἀπόλυτα σίγουρη γιὰ τὸν ἑαυτό της» (W 6,
573: GW 12, 253). Πλὴν αὐτὴ ἡ ιδέα ἐφαρμόζεται ἐδῶ στὴν ἴδια τὴν Φαινο-
μενολογία: 'Ἐξηγεῖ γιατί ἡ ἴδια εἶναι ἐπιστημονικὴ (γιατὶ ἐνέχει τὴν σκο-
πιὰ τοῦ κατ' ἐμάς· βλ. σ. [79/61]).

54. Ἐδῶ καὶ στὴν συνέχεια ὁ 'Ε. προτρέχει τὴν μετάβαση ἀπὸ τὴν
Λογικὴ στὴν Φιλοσοφία τῆς πραγματικότητας, δηλ. στὴς «ἐπιστῆμες τῆς
φύσης καὶ τοῦ νοῦ» (βλ. Παράρτημα).

ύφιστάμενης ουσίας του και να τὸν ἀφομοιώσει. Ἐφ' ὅσον ἡ ὁλοκλήρωση τοῦ νοῦ συνίσταται στὸ νὰ ξέρει ἐξ ὁλοκλήρου τί εἶναι ὁ ἴδιος,⁵⁵ τὴν ὑφιστάμενη οὐσία του, αὐτὸ τὸ ἐπίσταμαι εἶναι ἡ εἰσοδός του ἐντὸς ἑαυτοῦ, κατὰ τὴν ὁποία ἐγκυαταλείπει τὴν ὑπαρξή του καὶ παραδίδει τὸ σχῆμα του στὴν ἀνάμνηση. Μὲ τὴν εἰσοδὸ τοῦ στὸν ἑαυτὸ του, ὁ νοῦς βυθίσθηκε στὴν νύχτα τῆς αὐτοσυνειδησίας του, ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὴν τὴν νύχτα φυλάσσεται ἡ ἐξαφανισμένη ὑπαρξή του, κι αὐτὴ ἡ ἀνηρημένη ὑπαρξή – ἡ προγενέστερη, ἀλλὰ γεννημένη ἐκ νέου⁵⁶ ἀπὸ τὸ ἐπίσταμαι – εἶναι ἡ νέα ὑπαρξή, ἕνας νέος κόσμος κι ἕνα νέο σχῆμα τοῦ νοῦ. Μέσα σ' αὐτὸ πρέπει [591] νὰ ξεκινήσει (anzufangen) τὸ ἴδιο ἀπροκατάληπτα (unbefangen) ἐξ ὑπαρχῆς ἀπὸ τὴν ἀμεσότητα τοῦ σχήματος, καὶ νὰ μεγαλώσει πάλι τὸν ἑαυτὸ του ἔχοντας αὐτὴν ὡς ἀφετηρία, ὡς ἐὰν ὅλα τὰ προηγούμενα νὰ τοῦ ἦσαν χαμένα καὶ νὰ μὴν εἶχε μάθει τίποτα ἀπ' τὴν ἐμπειρία τῶν προγενέστερων νόων. Ἡ ἐσωτερικεύουσα ἀνάμνηση τάχει ὁμως φυλαγμένα κι εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἡ ἀνώτερη, στὴν πραγματικότητα, μορφὴ τῆς ὑφιστάμενης οὐσίας. Ἐνῶ λοιπὸν αὐτὸς ὁ νοῦς ἀρχίζει τὴν παιδεία του πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή, ξεκινώντας φαινομενικὰ μόνο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, συνάμα ἐκκινεῖ ἀπὸ ἕνα ἀνώτερο ἐπίπεδο.⁵⁷ Τὸ βασιλεῖο τῶν νόων, τὸ ὁποῖο σχηματίσθηκε ἔτσι μέσα στὴν ὑπαρξή, ἀποτελεῖ μιὰ ἀλληλουχία ὅπου ὁ ἕνας διαδέχθηκε τὸν ἄλλο καὶ ὁ καθένας ἀναδέχθηκε τὸ βασιλεῖο τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν ἄλλο. Στόχος τῆς ἀλληλουχίας εἶναι ἡ φανέρωση τοῦ βάθους, αὐτὸ δὲ εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἔννοια· τούτῃ ἡ φανέρωση εἶναι συνεπῶς ἡ ἀναίρεση τοῦ βάθους αὐτῆς τῆς ἔννοιας, ἥτοι τὸ πλάτος τῆς ἀπόλυτης ἔννοιας,⁵⁸ ἡ ἀρνη-

τικότητα⁵⁹ αὐτοῦ τοῦ ἐγὼ ποὺ τελεῖ ἐντὸς ἑαυτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀλλοτριώσή του, δηλαδή ἡ ὑφιστάμενη οὐσία του – κι εἶναι ὁ χρόνος τῆς ἀπόλυτης ἔννοιας, τὸ ὅτι ἡ ἀλλοτριώση αὐτὴ ἀλλοτριώνεται ἡ ἴδια στὸν ἑαυτὸ της καὶ ἄρα, μέσα στὸ πλάτος της, εἶναι ἐξ ἴσου μέσα στὸ βάθος της, στὸν ἑαυτὸ. Ὁ δρόμος γι' αὐτὸ τὸν στόχο, γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἐπίγνωση, δηλαδή γιὰ τὸν νοῦ ποὺ ἔχει ἐπίγνωση τοῦ ἑαυτοῦ του ὡς νοῦ, εἶναι ἡ ἐνθύμηση τῶν [434] νόων ὅπως εἶναι στὸν ἑαυτὸ τους καὶ ὀργανώνουν τὸ βασιλεῖό τους. Διαφύλαξέ τους, ἀπὸ τὴν ἀποψή τῆς ἀδέσμευτης (freien) ὑπαρχῆς τους ποὺ ἐμφανίζεται ἐν εἰδῇ τυχαιότητος, εἶναι ἡ ἱστορία, ἀπὸ τὴν ἀποψή δὲ τῆς ἐννοιολογικῆς συνειλημμένης ὀργάνωσής τους εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς φαινόμενης ἐπίγνωσης· τὰ δυὸ μαζί, ἡ ἐννοημένη ἱστορία, σχηματίζουν τὴν ἀνάμνηση καὶ τὸν Κρανίου τόπο τοῦ ἀπόλυτου νοῦ ἡ πνεύματος, τὴν ἐνεργὸ πραγματικότητα, ἀλήθεια καὶ βεβαιότητα τοῦ θρόνου του, χωρὶς τὸν ὁποῖο θὰ ἦταν τὸ ἄζωο μοναχικὸ· μόνον –

ἀπὸ τὸ ποτήριον⁶⁰ αὐτοῦ τοῦ βασιλείου τῶν νόων τοῦ ἀφρίζει ἡ ἀπειρία του.⁶¹

γονται σ' αὐτὴν· λ.χ. τὸ εἶναι ἔχει τὸ μεγαλύτερο δυνατό πλάτος κατὰ τὸν Ἐ., κι ἔτσι δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως βάθος, εἶναι κενὴ ἔννοια (ἡ διαφορὰ τοῦ ἀφηρημένου εἶναι καὶ τοῦ καθαρῶ μηδενὸς ὑπάρχει «μόνο κατὰ δοξασίαν». Λογική, W 5, 90· GW 21, 75).

59. Μὲ τὴν ἔννοια, ἐδῶ, τῆς ἀρνήσης.

60. Kelch. Στὴν συνάφεια, ὁ Ἐ. προφανῶς ἀναδεικνύει, ἀπὸ τίς σημασίες αὐτῆς τῆς λέξης, τὴν χρῆση τῆς ἐκείνῃ ποὺ κάμνει ὁ Χριστός, ποὺ ἔγινε τυποποιημένη ἔκφραση τόσο στὰ ἑλληνικὰ ὅσο καὶ στὰ γερμανικά: παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, möge dieser Kelch an mir vorübergehen (Κατὰ Ματθαῖον, Κς', 39).

61. Ποίημα τοῦ Σίλλερ *Ἡ φιλία* (Die Freundschaft, 1782) λίγο ἀλλαγμένο: «Ἀπὸ τὸ ποτήριον ὅλου τοῦ βασιλείου τῶν ψυχῶν / Τοῦ ἀφρίζει – ἡ ἀπειρία». – Βλ. *Φιλοσοφία τῆς θρησκείας*: «ἡ ἐνότητα τῆς θεϊκῆς καὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὁ ἀνθρωπος ὡς πρὸς τὴν καθολικότητά του, εἶναι ἡ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ὑπάρχουσα αὐτῇ καθ' αὐτὴν ἰδέα τοῦ ἀπόλυτου νοῦ ἡ πνεύματος. Ἡ ἰδέα αὐτῇ κι ἡ ἀντικειμενικότητα τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸ τοῦτο πραγματικὸ καὶ στὴν διαδικασίᾳ ὅπου αἱρεται ἡ ἑτερότητα, καὶ μάλιστα σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους: "Ἀπὸ τὸ ποτήριον αὐτοῦ τοῦ βασιλείου τῶν νόων τοῦ ἀφρίζει ἡ ἀπειρία"» (W 17, 273).

55. Μελετώντας τίς μορφές σκέψης, στὴν λογική, ὁ νοῦς μαθαίνει τί περιέχει, μελετώντας τὴν φύση καὶ τὴν ἱστορία, μαθαίνει πῶς προέκυψε. Στὶς δύο περιπτώσεις μαθαίνει τί εἶναι.

56. Ἡ: «νεογέννητη» (neugeborene). Βλ. τὸ παράλληλο χωρίο σ. [19/15].

57. Πρβλ. τὸν *Πρόλογο*, σ. [31/24] κ.ε.

58. Ausdehnung: σὲ ἄλλη συνάφεια «ἐκταση» καὶ «ἐπέκταση». Τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος μιᾶς ἔννοιας εἶναι ἀντιστρόφως ἀνάλογα μεγέθη. Βάθος: πόσους προσδιορισμοὺς περιέχει / πλάτος: πόσα πράγματα ὑπά-